

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

~~~~~  
VII. BIND. 1878—79.  
~~~~~

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FØRLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET.

Historisk-topografisk Beskrivelse af Elling Sogn i Horns Herred, Hjørring Amt.

Af A. Peter Gaardboe.

A. Topografi.

Elling Sogn grændser mod Vest til Mosbjerg Sogn, mod Syd til Flade og Aasted Sogne, mod Nord til Raabjerg Sogn og mod Øst til Kattegattet. Fladeindholdet er 11,440 Tdr. Land. Nyt Matrikuls Hartkorn 253 Tdr. Skpr. 1 Fdkr. $2\frac{3}{4}$ Alb., Gammelskat 3695 Kr. 79 Øre.

Efter Matrikulen af 1690 var Hartkornet 270 Tdr. 3 Skpr. 2 Fdkr. $\frac{1}{2}$ Alb.

I 1859 havde Sognet 1565 Indbyggere og 1870 1912, nemlig 966 af Mandkjøn og 946 af Kvindekjøn.

Navnet Elling kan vist udledes af Elletræ — oldn. elrir — og Eng, augs. ing. Nærmere kan sees herom i mine antikvariske Oplysninger om Elling og Tolne Sogne¹⁾.

Med Undtagelse af Leerbæks, Ellinggaards, Starbæks, Sydsighavens og Sortkjærs Jorder er Jordbunden i Elling Sogn af samme Beskaffenhed som i Nabosognet Raabjerg, og henvises derfor til min Beskrivelse af dette Sogn²⁾. En betydelig Strækning af den sydøstlige Del af den store Jerup Mose, som vel kan antages at udgjøre omtrent Halvdelen af Sognets Areal, er opdyrket og bebygget i Slutningen af forrige og i dette Aarhundrede.

¹⁾ Saml. t. jydsk Hist. og Topgr. IV. B.

²⁾ Sammesteds III. B.

Om denne Moses mærkværdige geognostiske Beskaffenhed kan faaes nærmere Oplysning i nævnte min Beskrivelse af Raabjerg Sogn og i en Afhandling af Prof. J. Steenstrup i H. Krøyers naturh. Tidsskr. II. B. 497. I Taxationsforretningerne fra 1683¹⁾ findes anført om Elling Sogn:

»Jorden udi dette Sogn befindes endeel af Muld og Sand paa lige Arne, endeel mere sandig paa en dyb, rød brun Sand Arne, endeel af Sand og Muld paa forrige Arne, endeel kold siid og vaad Jord med noget Sand paa en høi sandig Arne, endeel sort Kjær og Mosejord paa en rød Mose Arne, endeel vaadagtig og sandig opbrudt Engjord paa lige Arne, gjødes med Tang, endeel leret blandet med Sand paa lige Arne, bruges alene til Arre-Jord²⁾ uden Gjøde. Saaes endeel udi 4 Aar med en Byg, 2 Rug og en Arre Kjærf, hviler igjen i 3 à 4 Aar, endeel saaes i 3 Aar med en Byg, en Rug og en Arre Kjærfe, hviler igjen i 4 à 5 Aar, endeel saaes alene med Arre udi 2 à 3 Aar, hviler saa igjen i 5 à 6 Aar. Engen befindes endeel ved Aasiderne, nemlig Jerup og Elling Aa, haarde og slette endeel bløde og besværlige at bjerge, endeel i Marken og for Agerenderne, haarde og slette, endeel iblandt noget Viebuske og Tuer. Uddriften haver de udi Sognet endeel i en fælles Hede, kaldet Strandbyhede. Somme har deres Endeels Drift endeel udi en Hede og endeel paa nogle tørre Grønninger, endeel iblandt nogle Porsris og Tuer, endeel udi en liden Skov og Lund. Udi Sognet haves fornøden Ildebrand af Flad- og Knuptørv.« Ved den foran nævnte Jerup Aa menes ingen af de to mindre Aaer, som nu findes ved Jerup, og som ere gravede i Begyndelsen af dette Aarhundrede for at aflede Vandet fra Sognets store Tørvemoser. Bemeldte Jerup Aa, som ogsaa er bleven kaldet Kragsskov Aa, er den samme, som jeg har omtalt i Saml. til jydsk Hist. og Topgr. IV. B. 205.

I de af Præsterne i 1657 indgivne «Mandtalslister» over Tiendeydere, som opbevares i Geheimearkivet, findes anført om Elling Sogn: «Elling Sogn i Hornsherred er et heelt ringe Sogn, thi moxen ikke andet end Fiskeleier uden nogle

¹⁾ Grundlaget for Matrikelen af 1680.

²⁾ Havrejord.

græsse Værsteder, og i fornævnte Sogn avles meget ringe Korn, er dog tilhobe regnet for 3 Bøndergaarde¹⁾.

I Elling Sogn ere tvende ringe Herregaarde, Leerbæk, som er Velb. Steen Roetsteens. Ellinggaard, som tilforn boede Bønder paa, den tilhører Velb. Eiler Effuert Banners Børn. End i samme Sogn findes et ringe Boel, som for 1 Aar siden er besiddet af en Enkefrue (dog tilforn stedse af Bønder) ved Navn Lisbeth Roetsteen, er Huset forleden Sommer afbrændt. I denne Indberetning ere nævnte 38 Beboere eller, vel at mærke, Tiendeydere i hele Sognet, nemlig 8 i Jerup, 7 i Strandby, 3 i Bratten, 2 i Napstjært og 2 i Lien. I Mandtalslisten forekomme ogsaa Stednavnene Korsholt og Lund²⁾.

Den allerførste Bebyggelse af Elling Sogn maa antages at være foregaaet i Bronzealderen paa den saakaldte Slettemose (»Slæhtmuhs«), omtrent $\frac{1}{4}$ Mil i V. for Jerup, og det kan næppe betvivles, at hele det Lavland, som ligger østen for Frederikshavn—Skagens Landevei paa Strækningen fra det nordlige Napstjært mod Syd til Nørtved dengang har været Havbund, som langsomt er hævet over Vandet, ligesom Havet paa den nævnte Strækning endnu stadig træder tilbage, og mærkeligt nok skeer dette paa en saadan Maade, at det indvundne Areal er ganske fladt i Modsætning til den tilgrændsende store Jerup Mose med sine mærkværdige Rimmer og Dopper, hvis Dannelse maa være foregaaet paa en hel anden Maade, som hidtil endnu neppe er bleven rigtig forklaret, dog synes det utvivlsomt, at denne Dannelse maa være foregaaet under Havets Overflade med en ringe Vandstand eller Dybde, og at denne saa mærkværdigt tormede Jordbund langsomt er hævet over Vandet, hvorhos bemærkes, at de nævnte Rimmer ikke, saaledes som nogle Geognoster have antaget, kunne være fremkomne ved successive Tilgninger fra Havet, da Rimmerne ere ganske ensformigt afrundede paa begge Sider.

At fornævnte Slettemose har været bebygget i Bronzealderen, for omtrent 2000 Aar siden, derom vidner umiskjendeligt de der forefundne Oldtidsmindesmærker, som ere omtalte

¹⁾ En hel Gaard regnedes for 12 Tdr. Hartkorn.

²⁾ Af disse 2 Gaarde er Bannerslund oprettet 1672.

i mine foran nævnte antiqvariske Oplysninger om Elling Sogn, og uagtet der ogsaa er bleven funden Stenredskaber paa denne Mose, er det dog rimeligt, at Stenalderen i Almindelighed da har været afsluttet; men det er naturligt, at Brugen af Stenredskaber og Vaaben har holdt sig ulige længere i en saa isoleret og fattig Egn som det nordlige Vendsyssel. I Bronzealderens Tid har Havet ganske vist naaet dertil, hvor Jerup By nu er; men da Bronsefolkets væsentligste Næring i denne Egn maatte være Jagt og Fiskeri, var det naturligt, at man, ligesom Havet traadte længere og længere tilbage, maatte forlade Slettemose og bygge nærmere ved Stranden, og Sagnet Nr. 1 i mine antiqv. Oplysninger om Elling og Tolne Sogne¹⁾ om den første Bebyggelse af Jerup tør ganske vist antages at have en historisk Grundvold, ialtfald vidner det om, at man er flyttet fra Slettemose mod Øst og der har bygget Jerup By, hvis Beboere endnu drive lidt Fiskeri. Slettemose har derefter i flere Aarhundreder været øde og ubeboet som en naturlig Følge af, at man ikke derfra kunde vedblive at drive Fiskeri, og Jagten i Mosens store Skove maa, efterhaanden som disse bleve afdrevne, have givet et ringe Udbytte. Skjøndt Agerdyrkning i denne Egn dengang maatte være i sin Barndom og ganske ubetydelig, vidne dog de mange store Kornknusere med tilhørende »Stodere (en rund Stenkugle), som ere fundne paa Slettemose, om, at man dog har havt lidt Kornavl, hvortil denne Mose paa Grund af dens Fugtighed har været mindre tjenlig. Aftægtsmand Peder Klit, som har opdyrket omtr. 50 Tdr. Land af Slettemose, og fra hvem jeg har de fleste af mine Oplysninger om samme, har endvidere fortalt mig, at han har fundet flere Sten-Grundvolde af Bygninger paa bemeldte Mose, af hvilke de fleste dannede en regelmæssig Firkant, og at disse maatte være de eneste Levninger af Datidens Boliger, er let forklarligt, da man jo dengang kun byggede Bulhuse, hvortil der ikke manglede Materiale i Datidens store Skove. P. Klit har i Efteraaret 1876 paavist mig et Stykke Mosejord, hvor der endnu staae flere Stubber paa Roden af store Egetræer, og mange vare i hans Tid bleve overgroede af Mosen. Til yderligere

¹⁾ Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. IV. B.

Oplysning om Fortidens mægtige Skove paa Slettemose for talte Peder Klit, at han for nogle Aar siden i et Stykke Tørvejord havde opgravet et Egetræ, hvis endnu friske Stamme var 18 Al. lang, 1 Al. i Gjennemsnit ved Toppen og ved Roden $1\frac{1}{2}$ Al. i Diameter.

Efter at have skrevet mine antiqvariske Oplysninger om Elling og Tolne Sogne, har jeg nøiere undersøgt ommeldte i antiqvarisk Henseende mærkværdige Slettemose og erfaret ved den gamle Peder Klit, at de mange Gravpotter, som i Løbet af de sidste 30 Aar ere fundne af ham og hans Søn Søren paa denne Mose, alle ere opgravede i den saakaldte »Tobaksrimme« i en Dybde af omtr. 2 Al. Potterne, som ere fundne enkeltvis med faa Alens Mellemlum, ere glasse-rede, sorte af Farve og temmelig høje med snæver Munding. Da jeg sidst var paa Slettemose (1876), overlod Ejeren af Stedet Klitten Matr.-Nr. 28 a, Søren Pedersen, mig et »baand-formet« Spænde af Bronze, som tilligemed et Stykke af en krum Jernkniv af ham ere fundne sammen i Nærheden af en Gravpotte i »Tobaksrimmen«, som er beliggende omtrent 250 Al. i V. N. V. for Stedet Klitten og er cirka 3 Al. høj. Det nævnte Oldsagsfund, tilligemed de ommeldte Gravpotter, hidrøre, efter Kammerherre Worsaaes Forklaring, fra den ældre Jernalder eller omtr. fra det 3die eller 4de Aarhundrede efter Christus.

Det store stensatte Gravkammer, som for omtr. 80 Aar siden endnu tillige med et mindre do. stod paa Slettemose, have ganske vist været Gravsteder for Stedets Høvdinger, da det menige Folk i hin Tid, i hvilken man ikke brændte Ligene, jo ikke kan have faaet en saadan Begravelse. Derom vidne ogsaa de mange Potter (som utvivlsomt have indeholdt Gravgods), der, som foran meldt, findes hensatte i »Tobaksrimmen«, og er der rimeligvis paa dette fælles Gravsted bleven nedgravet en Potte for hvert Lig, der blev jordet. — Da man for henved hundrede Aar siden atter begyndte at bygge og bo paa Slettemose, skete dette for med megen Møje og Besvær at omdanne dens Rimmer og Dopper til Agerland, som nu, tilligemed den øvrige opdyrkede Del af Jerup Mose, afgiver Næring for mange Familier. Af Beboelser paa den sydøstlige Del af disse betydelige Mosestrækninger nævnes i Matrikullen af 1662 kun Stederne Rimmen, Rosig og Mosen,

og er den senere store Bebyggelse saaledes her foregaaet i de to sidste Aarhundreder og for allerstørstedelen i Slutningen af forrige og i dette Aarhundrede.

Af dette Sogns forsvundne Skove har Kragsskov Skov ganske vist været den største, og det kan ikke betvivles, at denne jo har strakt sig fra Slettemose mod Øst over Tols-hauge, Kragsskov og Vindvad Eiendomme, paa hvilken Strækning der endnu findes ikke ubetydelige Partier af Egepur og ned mod Bratten ogsaa Levninger af Elleskov. Paa en til Nørtved hørende Eng, kaldet Ellerengen, voxer endnu Knoldet Bægersvamp, hvilken Plante tyder paa Skovbund. Strandby Skov nævnes i et Sognevidne af 1466. Af Strandbylund, hvoraf Artsordet i Navnet Bannerslund er kommen, findes endnu en Levning i denne Gaards Have. Den i et Thingsvidne af 26de Juni 1467 omhandlede betydelige Skovstrækning, tilhørende Marie Kloster i Sæby, fra Sortkjær Bæk mod N. Ø. til »Vinbækken«, har ganske vist med dens østre Ende naaet sammen med Kragsskov Skov. Ogsaa til Ellinggaard har der i Fortiden været ikke ubetydelig Skov. Videre herom kan sees i mine »Historiske Efterretninger om forsvundne Skove i det nordlige Vendsyssel«¹⁾.

Byer og Gaarde.

Ellinggaard.

Borggaarden paa denne gamle Herregaard ligger tæt op til Elling Aa og er omgivet af en smuk Have. Der er kun 1 Længde med Bindingsværk i stor Stil af meget svært Egetømmer, af hvilket der staae 2de Stolper tæt sammen, og synes disse, trods deres høie Alder, endnu at være lige friske, hvortil vel kan have bidraget, at de have staaet og endnu staae i Skygge af nogle vældige ældgamle Lindetræer. Gaardens nuværende Eier, Hr. C. Alsing R., har for faa Aar siden bygget en hel ny grundmuret Ladegaard. Den gamle Lade var kort, men ualmindelig rummelig og skulde efter Sagn have været afbenyttet i gamle Dage til Ridehus. Om Ellinggaard findes anført i Matrikullen af 1662:

¹⁾ Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. VI. B 113.

»Elling Hovedgaard, Velb. Eyler Evert Banner tilhørende, med dets tilliggende Eiendom er taxeret for

	Dertil kan saaes		
Hartkorn	}	Rug 16 Tdr.	} 36 Tdr. Hartkorn.
16 Tdr. 1 Skpe.		Byg 8	
1 Fdkr. 1 Alb.		Haffr 24 —	
		Kan avle 100	
		Læs Hø.	

Derhos ligger en liden Lund, som ikke for nogen Svinsolden kan taxeres, ellers er dertil ingen Herlighed uden en god Græsning og Tørveskær. Paa Borggaarden er ikke uden 1 Hus muret mellem Stænger et Loft høit. Paa Ladegaarden er tre leerslagne Huse takt med Straa. Ellinggaard Vandmølle, Velb. Eyler Banner tilhørende, skylder 14 Tdr. Meel, Hartkorn 7 Tdr.

I Markbogen fra 1683²⁾ for Elling Sogn er anført: »Fortegnelse paa Ellinggaards Agerjord, Enge. Fæ drifter och Ildings Bering.

Ager Jorden

10 Aars giøde dj 5 Aar J brug och dj 5 Aar hviller 4 Aar saaed med Rug Som liger i it Fald Østen Gaarden it Aar saaed med biug Som liger Vesten Holdter Bechen Resten som Huiller liger i it Fald Synden og Vesten Gaarden. Her forvden som liger Vesterst I Marchen Som kaldes Stobberhuus holdter och Boge Marchen 196 Støcher Smaa och Store Som iche Saaes med Andet End Hauer dit halffue I brug Som Saaes 3 Aar Resten huiller 3 Aar.

Engen

1 Støche kaldes Nye Engen 1 Støche I Holdter Marchen 1 Støche kaldes Liens Eng 1 Støche kaldes Kauf Haffuer 1 Støche I Lierbechs March Som kaldes Ottingen, huorpaa kand afles aarligen Ungefærd Høe 100 Læs.

Fædrift I Skouffuen och Endeels Heden Som kaldes Strandby Hede. Ilding I forn. Hede af Knøptørffue till for-

¹⁾ Der er her som ved Bønderjorder en Vurdering for Ager og Eng og en anden for Sæd og Avl.

²⁾ Matrikulkontorets Arkiv.

nødenhed. Synderst i forn. March it lidet Huus Som iche er Andet till End bevillges af Marchen for at See till Lidene og Engene.

Dattum Bannerslund den 18de Juni An. 1683.

Eyller Effuert Banner.

Paa Gaarden findes ikke et eneste gammelt Document, og i de Kilder, navnlig Geheimearkivet og Kongerigets Arkiv, jeg har havt Leilighed til at afbenytte, har jeg ikke fundet Ellinggaard nævnt før 1406, da den, ifølge Ny kongl. Saml. 748. 4to., eiedes af Maurits Nielsen Gyldenstjerne. Gaarden har ganske vist i en længere Aarrække været i Gyldenstjernernes Eie, og efter de ældste Arkivregistraturer 3 B. S. 83 har en Morten Nielsen i Elling (hvilket jo maa være Ellinggaard) 1455 givet Børlumkloster en Gaard i Tamholt (Volstrup S.) for en evig Messe. Samme Morten Nielsen eiede 1444 Hjermitslevgaard, og en Dom af Biskoppen 1445 bestemmer, at Klosteret (Børlum) skal nyde alt det Gods i Hjermitslev og Meilsted, som Morten Niensens Fader og Moder gav dertil. Disse Oplysninger findes i de nævnte Arkivregistraturer III. B. S. 11 og 90, og Udgifveren af samme mener, at denne Morten Nielsen (Gyldenstjerne) tilhørte den adelige Familie Vognsen, hvilket saa maa have været paa Mødrenesiden. Trap siger, at den i Midten af det 15de Aarhundrede tilhørte samme Familie, hvilket ogsaa passer med et Sognevidne af Elling Sogn fra 1466, hvori det hedder: »at fra Ugerbæk og til Strandby Skov og Mark til Elling Aa er fri Fiskevand til Ellinggaard og Lyerbæk og saa fra Elling Aa til Fladbæk og saa igjennem Lyeren er Mouritz Niensens rette Arv og Endel og ingen har Del deri uden et Byggested, som hører Kirken til. (Geheim. Ark.)

I det foran nævnte Thingsvidne af 26de Juni 1467 angaaende Eiendomsretten til den Marie Kloster i Sæby tilhørende Skov ved Sortkjær i Elling Sogn nævnes Morten Nielsen i Ellinggaard. I Ny kongl. Saml. 748. 4to. nævnes 1470 som Eier af Gaarden Morten Nielsen, Væbner, som jo maa være den samme, Kong Hans's Confirmation af 13de Juli 1484 paa et Laasebrev, udgivet 1ste Mai 1480 paa Ellinggaard, Leerbæk Mark, Fladen Mark, Leerbæk, Skeltved, Nørtved og en Saltkjedel, hvilket Mouritz Nielsen havde fremlagt paa Kongens Retterthing. Derimod havde Bertel

Kaas nu til St. Jørgens Dag (23de April) skrevet Kantsleren til og berettet, at en Del af det Gods, som hin havde faaet Laasebrev paa, stod endnu i Dele og fik derfor Gjenbrev derpaa, og 8 Uger efter sendte han sit Bud og fik 6 Ugers Stævning. Da Bertel Kaas nu havde faaet dette Gjenbrev uretteligt, fordi Rigens Kantsler forlod sig paa hans Skrivelse og Sagen var gaaet ham af Glemme, at der var givet Laasebrev derpaa, melder Kongen det Brev magtesløst, som Bertel Kaas havde faaet, og ei at komme Mouritz Nielsen til Skade, thi dengang han fik sit Laasebrev, var der ingen Gjensigelse imod. (Geheim. Ark. top. Saml.). At den Mouritz Nielsen, der nævnes 1406 og 1484 har været den samme, er neppe rimeligt; men han er sandsynligvis ogsaa af Familien Gyldenstjerne. Vidne af Horns Herredsting udstedt 10de Marts 1511 af Nis Fus Foged til Horns Herredsting, Hr. Olef Peersen Sognepræst i Kawltved¹⁾, Knud Smed, Nis Hald i Binslef og Las Tuesen, at Velbyrdige Mand Just Nielsen i Jeyliggaard (Ellinggaard) fik et Vidne af 8 Dannemænd, at han 3 samfulde Thing har givet Last og Kjære paa det Tog, som Sandemænd gjorde mellem lille Jeligt (Elling) og Strandby, mellem Nørtved og Strandby, mellem Skjeltved og Strandby, mellem Qvissel og Strandby, mellem Skarnvad og Strandby. (Top. Saml. Geheimark.) 1513 nævnes velb. Just Nielsen til Ellinggaard (Geheim. Ark.), som maa antages at have været den sidste Eier af Gyldenstjernerne, i hvis Besiddelse Ellinggaard maa have været i over hundrede Aar. — 1530 nævner Peder Dyrskjøtte Iver Munk til Ellinggaard. 1541. Vidne af Børglum Herredsting, at Jens Munk til Ellinggaard æskede og fik fuldt Thingsvidne af 8 Dannemænd, at have staaet 3 Thingdage paa Predbjørn Podebusk's Vegne inden Thinge og gjenæsket noget Gods og Velb. Niels Thorlevsen til Tveden, som Fru Benedikte fik i Mageskifte for noget Gods i Sjælland, og tilbød ham samme Sjællands Gods igjen. (Geheim. Ark.). — 1568. Thomas og Laurits Svendsen (Ny Hist. Tdsk. III. B. 542. Wulff: Stat. Bidr. til Vendelbo Stifts Hist. S. 223). 1569. Thomas Svendsen (Geheim. Ark.). 1586. Fru Dorthé (Geheim. Ark. D. S.). 1587. Jens Thomsen (Geheim. Ark.). 1612. Eske Bilde g. m. Helvig Gjæe.

¹⁾ En Gaard i Mygdal Sogn

(Mag. t. d. Dsk. Adels Hist. p. 10.) 1617 eiede Eske Bilde endnu Ellinggaard; han havde da kjøbt Part i Asdal (Geheim. Ark.). Af senere Eiere kjendes ingen før Henrick Bjelke 1652, og ingen efter ham før Eyler Evert Banner, som i Anledning af Landegildematrikulen af 1662 under 14de Aug. s. A. har indsendt en Jordebog over Ellinggaards Gods til Geheimearkivet. Eiler Evert Banner, som 1672 oprettede Hovedgaarden Bannerslund, har leveret den allerede anførte Fortegnelse i »Markbogen« over Ellinggaards Agerjord og Eng o. s. v., som er dateret Bannerslund den 18de Juni 1683. Af Banner kjøbte Fru Kirstine Bech Ellinggaard, naar vides ikke. Med hendes Datter, Fru Ide Rodsteen, fik Conferentsraad, Stiftsbefalingsmand Jørgen Bille († 1736) bemeldte Gaarde med mere Gods. Med Jørgen Billes Datter, Kirstine Birgitte, arvede Schack Vittinghof Greve af Holck de samme Gaarde, som han (efter D. Atlas) eiede 1769. Den næste Eier af Ellinggaard og Bannerslund maa have været en Søn af den sidstnævnte; thi efter Pantebogen Nr. 40 i Viborg Landsthingsarkiv Fol. 620 fik Niels Mollerup den 6te Juni 1776 Skjøde paa Ellinggaard og Bannerslund (Hovedgaardstaxt 32 Tdr. 2 Skpr., Bøndergods 201 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdkr. 2 Alb.) af Burkardt Georg Greve af Holck til Vraa, Sønder Elkjær og Lengsholm. Ved Rescript af 9de Mai 1798 fik Karen Vraae Lassen, Enke efter Propr. Mollerup, Bevilling til at afhænde Bøndergodset fra Ellinggaard og underliggende Avlsgaard Bannerslund, uden at Hovedgaardstaxten skulde tabe sine sædvanlige Særrettigheder. (Rentekam. Resolutionsprot. 1798 Nr. 116.) N. Mollerups Enke har nok, ifølge den nævnte Bevilling, solgt Bøndergodset derfra. I hendes Tid var der endnu 20 til 30 Tdr. Land Skov til Gaarden, bestaaende af Eg, Bøg og El. Fru Mollerup maa have solgt Gaarden til sin Søn Peder Nielsen Mollerup, som, ifølge en Mandtalsliste over Elling Sogn, eiede den 1801, og boede Moderen da hos ham. Naar P. N. Mollerup har solgt Gaarden til den næste Eier, Captn. Uttermøhlen, vides ikke; men 26de April 1811 solgte denne Gaarden Lien fra Ellinggaard. Uttermøhlen kan kun have eiet Gaarden en kort Tid. Under 8de Mai 1813 blev der meddelt Bevilling til Udparcellering af Ellinggaards Hovedgaards Marker, og i Juni s. A. har en Kjøbmand Peter Thøgersen

Mollerup i Aalborg solgt en mindre Parcel af disse Marker til Eieren af Gaarden Lien. Denne Mollerup, som formodentlig har været en Slægtning af fornævnte Fru Mollerup, har rimeligvis ogsaa været Eier af Ellinggaard, hvis næste Eier, efter gamle, troværdige Folks Udsagn, var en Udby, som vides at have solgt den Parcel af Gaardens Vestermark, hvoraf Gaarden Mølgaard senere er oprettet, ligesom han ogsaa solgte flere Parceller af samme Vestermark til Beboerne af Qvissel og Ribberholt. Efter Udby kom en Peter Stoere; men om han var Eier eller Forpagter, vides ikke med Visshed. 1825 eller 26 blev Ellinggaard overtaget af Statskassen for Skatterestancer, og 1827 blev den ved Auctionsskjøde overdraget til Nicolai Vilhelm Kähler, som 1828 solgte Resten af Vestermarken og ligeledes Østermarken 1837 til Eieren af Ellinggaards 2de Møller, Dbrgsmd. Jens Sørensen. Kähler nedrev Borggaardens 2de Fløie, solgte Størstedelen af Laden og Hestestalden (Egebindingsværk) til Eieren af Knivholt efter denne Gaards Brand. Ligeledes solgte han flere Parceller af Tørvemosen og ryddede Resten af Skoven 1841. Kähler solgte Gaarden 1842 til August Varburg, som igjen solgte den 1854 til dens nuværende Eier C. Alsing, R., som har bygget en hel ny Ladegaard, ligesom han ogsaa med megen Omhu har restaureret Gaardens fordem smukke og store Have, som næsten var ødelagt, da han modtog den.

Leerbæk.

Denne Herregaard, som ligger smukt i Udkanten af den til samme hørende Skov, er ganske vist af en meget yngre Oprindelse end Ellinggaard. Trap siger, at den i Midten af det 15de Aarhundrede synes at have været en Avlsgaard, som tilhørte Familien Gyldenstjerne, og af det under Ellinggaard anførte Sognevidne af Elling Sogn af 1466 fremgaaer det ogsaa, at Mouritz Nielsen Gyldenstjerne til Ellinggaard da ogsaa eiede Leerbæk, hvilket ogsaa sees af Kong Hans's foran omhandlede Confirmation af 13de Juli 1484 paa et Laasebrev paa Ellinggaard, Leerbæk Mark, Fladen Mark, Leerbæk o. s. v.; men det maa betvivles, at Leerbæk dengang har været en Herregaard, men vel nok, som Trap mener, en Avlsgaard, som tilligemed det øvrige nævnte Gods hørte under Ellinggaard, og da der nu ogsaa særskilt nævnes

Leerbæk Mark, turde dette vel være en Bekræftelse paa Rigtigheden af Sagnet, som fortæller, at Leerbæk er oprettet af Jorderne af en nedlagt Bondeby, Lyer eller »Lyperen«. Naar det i D. Atlas hedder: »af denne Gaards Eiére vides ellers ingen, men i forrige Seculo ved 1640 har Steen Rodsteen skrevet sig til Leerbæk«, synes dette ogsaa at tyde paa, at den er af en meget senere Oprindelse end Ellinggaard, af hvis Eier den maa være oprettet til Herregaard, og det synes, med Hensyn til Foranførte, at være mere end sandsynligt, at dette er skeet i den sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede. Det er bekjendt nok, at Frederik den anden begunstigede Adelen, og at Bønderne ogsaa tabte meget ved denne Konges Iver for ved Mageskifter med Adelen at samle og afrunde Kronens Godser, ligesom man ogsaa veed, at i denne Konges Tid mange Herregaarde bleve oprettede af hele Byer, som bleve nedrevne. 1585 eiedes Leerbæk af en Mouritz Podebusk til Kjørup¹⁾, som havde faaet Godset i Jerup tilskiftet af Frederik d. anden. Ogsaa det Factum, at Leerbæk havde betydelig ringere Bøndergods end Ellinggaard, da Herremændene i Anledning af Matrikullen af 1662 indsendte Extracter af deres Jordebøger, som nu opbevares i Geheimearkivet, taler for, at den ikke er af de ældre Herregaarde, og dens Bøndergods er ganske vist bleven erhvervet ved Mageskifter med Kronen af Besiddere, som have eiet en eller flere andre Herregaarde, saaledes som var Tilfældet med fornævnte Mouritz Podebusk til Kjørup, som paa denne Maade havde erhvervet sig hele Jerup By, som maa være tilfalden Kronen efter Christian den tredies haarde Dom 1535 over Bønderne, som Aaret iforveien af Skipper Clement vare blevne forledte til Oprør mod Regeringen. Hvorlænge Podebusk har eiet Leerbæk, eller om der har været andre Eiére mellem ham og Rodstenerne, vides ikke; men efter D. Atlas samt Geheimearkivets topografiske Samlinger og Horns Herreds Thingbog har Gaarden været i Familien Rodsteens Besiddelse fra 1640 til 1701 og været eiet af Steen Rodsteen, hans Kone Margrethe født Urne, deres Søn Oberst (senere Admiral) Marqvar Rodsteen, hans Broder Justitsraad Landsdommer Erik Rodsteen, Admiral og

¹⁾ Kolderup Rosenvinges gl. Herredagsdomme IV. 67.

Admiralitsraad Jens Rodsteen og Lange Rodsteen, hvorhos bemærkes, at Jørgen Ornings Enke, Lisbeth Rodsteen, 1658 har indsendt Extrakt af Gaardens Jordebog i Anledning af Landgildematrikulen af 1662, og at en Otto Pogvisk i 1667 har været Medeier af Leerbæk sammen med forn. Marqvar Rodsteen, som ogsaa eiede N. Elkjær og Gunderslevholm. Efter Rodstenerne kom Arenfeldterne, nemlig Fru Ellen Arenfeldt og hendes Broder Kommandør Otto Arenfeldt, som ogsaa eiede Knivholt og døde 1720. Efter ham hans Sønnesøn Cancelliraad Hans Lorentz Arenfeldt, som ogsaa var Eier af Knivholt. 1760 Cancelliraad Niels Sørensen og 1766 hans Søn Frederik Virenfeldt til Leerbæk og Skaarupgaard. Hvorlænge denne Fred. Virenfeldt har eiet Leerbæk, eller hvilke Eiere, der have været mellem ham og Søren Bragaard, som ved Skjøde af 30te Juli 1816 solgte Gaarden til en Møller, kan ikke oplyses. Denne Møller maa enten være død paa Gaarden eller have opgivet sit Bo som fallit; thi den 19de October 1820 blev Gaarden paa Auction i Møllers Bo tilslaaet Eieren af Bannerslund, Agent Mads Bang, efter hvem Statskassen, ifølge Horns Herredsthings Dom af 23de Mai 1827, overtog den for Skatterestancer. Statskassen lod den sælge ved Auction, ved hvilken den for 2400 Rdlr. blev tilslaaet en Poppe, hvis Skjøde er udstedt den 2den Februar 1830. Ved Skjøde af 24de Mai 1841 solgte han Gaarden til Martens, som igjen ved Skjøde af 4de Juli 1841 solgte den til Kammerherre Buchvaldt, hvis Arving, Enkegrevinde Sophie Scheel, nu (1878) eier Leerbæk.

I Matrikulen af 1662 findes anført: »Lierbæk Hovedgaard Velb. Steen Rothsteen tilhørende. Er ham ved Indførsel tilforordnet af fire Gode Mænd for 4000 Rdlr. Med Møllen, som dog nu er den frakommen til Eyler Evert Banner, som herefter findes indført, som skylder aarlig 24 Tdr. Meel. Skoven, dertil ligger og derunder er begreben, er udi den keiserlige Krig ganske forhugget, hvilken, der den var ved Magt, kunde eragtes for 20 Svins Olden, men nu ikke kan sættes uden for 20 Svins Olden. Anden Taxt paa Gaarden var ikke at bekomme, hvorfor naar Møllen fratages og hver Tønde Korn anslaaes for 60 Rdlr., da beløber det sig Hartkorn, med de 20 Svins Olden iberegnet:

	Dertil kan saaes:		
H. K.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Rug} \quad 16 \text{ Tdr.}, \\ \text{Byg} \quad 12 \quad \text{—} \\ \text{Havre} 30 \quad \text{—} \\ \text{Hø} \quad 500 \text{ Læs.} \end{array} \right\}$		
35 Tdr. 1 Skpe.			
1 Fdkr. 1 Alb.			55 $\frac{1}{2}$ Tdr. ¹⁾

Dertil er ingen Herlighed, ei heller Bygning er paa Gaarden videre end Bondebygning.« Heraf kan sluttes, at ingen af de indtil 1662 nævnte adelige Eiere have beboet Gaarden, ligesom Oplysningen om Bygningernes simple Beskaffenhed taler for, at Gaarden, som foran bemærket, maa være af en yngre Oprindelse.

I Markbogen fra 1683 ²⁾ for Elling Sogn findes anført: »Lierbækgaard, paa Gaardens Mark nævnes »Bagesholtet«, »Skovkrogen«, »Snougbore«, »Møibechen« — Lierbæksgaards Skov af Bøg og lidet strent Eng med temmelig Underskov, som i Fremtiden kan forbedres til 2 Svins Olden, ved Gaarden et Hus kaldet »Abholm«.

I Taxationsforretningerne af 1683 ³⁾ staaer: »Lierbæk Vandmølle bruges af Mads Larsen og haver een Qværn, drives med Underfalds Vand af Elling Aa. Kan male mestendels Sommer og Vinter undtagen naar enten for stor Tørke eller Frost indtræffer. Skylder 18 Tdr. Mel, som ikke kan svares. Bliver med Sten og Tømmer holdt vedlige af Proprietæren selv. Har stor Besvær med at dæmme for Vandet, som ofte bryder ud og gjør Skade.«

Bannerslund.

I Markbogen fra 1683 ⁴⁾ staaer: »Bannerslund er opbyggt 1672 af 2de Bøndergaarde Korsholt og Strandbylund«, og i Taxationsforretningerne fra 1683 ⁵⁾ er anført om Bannerslund, som dengang eiedes af Eilert Efvert Banner til Ellinggaard: »Denne Gaard staaer udi gammel Matrikul som 2 Gaarde, den ene kaldet Korsholt, skattende af 8 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdkr.

¹⁾ Der er her som ved Bønderjorder en Vurdering for Ager og Eng og en anden for Sæd og Avl, hvilket saa er lagt sammen.

²⁾ Matrikulkontorets Arkiv.

³⁾ Grundlaget for Matrikulen af 1690.

⁴⁾ Matrikulkontorets Arkiv.

⁵⁾ Grundlaget for Matrikulen af 1690.

2 Alb., den anden kaldet Strandbylund 5 Tdr. Hrtkr., er nu gjort til een Gaard. Den er, som foran bemærket, oprettet og bygget af Eyler Efvert Banner til Ellinggaard, og have Eierne af denne Gaard indtil 1798 ogsaa eiet Bannerslund, og henvises derfor til hvad der herom kan sees under Ellinggaard. 1799 solgte Fru Mollerup Bannerslund til Lauritz Bartholin Schmidt (forhen Eier af N. Elkjær), som eiede den til 1815, da den blev solgt til Agent Mads Bang, som ved Skjøde af 31te August solgte den til sin Søn Christian Bang, som den 30te Juli 1838 solgte Gaarden til Jørgen Glerup Rehders, af hvem Fogh købte den den 1ste Juli 1842, og af dennes Arvinger blev den ved Skjøde af 24de Marts 1873 overdraget til dens nuværende Eier Peter Mehrens. Medens L. B. Schmidt (som døde i stor Armod) eiede Bannerslund, var der paa Porten malet en Husar i fuld Rustning og over Rytterens Hoved stod følgende to Linier:

»Guds gode Aand og kraftig Haand bevare Grevens Hus,
Fra Ild og Nød fra Fald og Stød fra fjendtlig Vold og Knus.«
Da Gaarden, som kan ses under Ellinggaard, har været eiet af Greverne Holck, maa denne Figur paa Porten hidrøre fra deres Tid. Det kan dog neppe antages, at disse Holcker have beboet Gaarden, da den, som solgte den, tillige eiede Vraa, N. Elkjær og Lengsholm. Da største Delen af Gaardens store Have er naturlig Skov, Bøg og Eg, maa denne være en Levning af den Skov eller Lund¹⁾, som har givet den ene af Gaardene (Strandbylund), hvoraf Bannerslund er oprettet, sit Navn. Omtrent lige i Øst for Gaarden, tæt ved østre Side af Strandby Veien, lidt i S. V. for det saakaldte Peder Bents Hus, kan endnu sees Pladsen, hvor Strandbylund har staaet og hvor der ogsaa endnu findes en Dam. Det kan antages, at Gaarden Korsholt har staaet i eller ved et mindre Stykke Skov i Syd for Bannerslund, hvilket er saa meget sandsynligere, som det ikke kan betvivles, at forstum Strandby, Leerbæk og Knivholt Skove have naaet sammen. Ogsaa Navnet Korsholt tyder paa Skov. De Fæstehuse, som høre til Gaarden, ere alle opførte paa

¹⁾ Under Ellinggaard er i et Sognevidne fra 1466 nævnt Strandby Skov (Geheim. Ark.).

dens Eiendom, navnlig Heden, i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Mariendal.

Denne Gaard er oprettet af den saakaldte Ellinggaards Østermark, som ved Skjøde af 26de Mai 1837 af Kähler blev solgt til Kjøbmand, Dbrgsmd. Jens Sørensen af Frederikshavn, som ved Skjøde af 27de Juni s. A. blev Eier af Ellinggaards Mølle. Gaarden Lien, hvis Jorder grændsede mod Ellinggaards Østermark, blev ved Skjøde af 26de Juni 1844 solgt til fornævnte Jens Sørensen, som forenede eller sammenlagde disse Eiendomme, som han den 24de December 1852 solgte til Gaardens nuværende Eier Joackim Mehrens, som nogle Aar senere opførte en ny Vandmølle i stor Stil og af en særegen Construction.

I efterfølgende Beskrivelse af Bøndergaarde, Byer og Steder forstaaes ved en Gaard en Eiendom med 1 Tde. Hartkorn og derover, og ved et Hus en Eiendom med under 1 Tde. Hartkorn. De jordløse Huse, hvis Antal fortiden (1877) er omtr. 40, ere ikke nævnte. Samme Aar skulde der, efter en Meddelelse fra Propr. Alsing, være 88 Gaarde og 138 Huse med Jord i Elling Sogn.

Elling 1 Gd. og 7 Huse. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Gd., som skyldte 1 Fdg. Smør, 2 Tdr. Salt, $\frac{1}{2}$ Tde. Torsk, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas og 2 Høns = 8 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Hartkorn, og 1 Bol, som skyldte 2 Tdr. Salt, 1 Svin, 2 Fdg. Smør, 1 Tde. Torsk, 1 Gaas og 2 Høns = $5\frac{1}{2}$ Tdr. 1 Skpe. 1 Fdkr. 1 Alb. Hartkorn. I Matrikullen af 1662 hedder det om denne Gaard i Elling: »Fordærvet af Sand og Vand og forskyldt«, og om det nævnte Bol er sammesteds bemærket: »Forskyldt og fordærvet af Sand«. I Markbogen fra 1683¹⁾ nævnes endnu kun 2 Steder i Elling. 1684 er anført i Skatteoppebørselsprotokollen for Aastrup, Børglum og Seilstrup Amter om det største Sted i Elling: »Er øde og bruges af Proprietæren«.

Lien 1 Gd., som 1844 blev forenet med Mariendal, var

¹⁾ Matrikulskontorets Arkiv.

1662 3 Bol, som tilsammen havde 7 Tdr. Hartkorn efter den saakaldte Landgildematrikul. Tjenere til Ellinggaard.

Frøkjær 2 Gaarde og 4 Huse. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Bol, Tjener til Ellinggaard.

Mosen 6 Steder. Var 1662 »et eneste Bol«; Tjener til Ellinggaard og »forarmet«.

Heden 1 Gd. Var 1662 $\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{4}$ Bol. Tjenere til Ellinggaard og Leerbæk.

Rimmen 9 Huse. Var 1662 to halve Bol. Tjenere til Ellinggaard og Leerbæk.

Broen 1 Gd. og 1 Hus. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Gd. Tjener til Ellinggaard og »ved Magt«.

Holmen 5 Gaarde og mange Huse. Var 1662 7 Steder, nemlig 2 hele, 2 halve og 3 fjerdedel Bol, som alle havde Høavl og Smørskyld, men liden Kornudsæd, hvilket godt passer efter Datidens Fugtighedsforhold, og Smørskylden viser ogsaa, at Størstedelen af Eiendommene har været Græs-jorder. Havde tilsammen $7\frac{1}{2}$ Tdr. 2 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb. Landgildehartkorn. Datidens mindre Høavl end i Nutiden taler for, at en Del af de til Holmen nuhørende Enge dengang have været ufrugtbare Moradser.

Starbæk 1 Gd. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Gaard, som skyldte $1\frac{1}{2}$ Tde. Salt, $1\frac{1}{2}$ Fdg. Smør, $\frac{1}{2}$ Tde. Kuller og 1 Svin = 5 Tdr. 2 Skpr. Hartkorn. Tjener til Ellinggaard og »ved Magt«.

Skjæltved 2 Gde. og 2 Huse. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Gd. Tjener til Ellinggaard og »ved Magt«.

Nørtved 3 Gde. og 1 Hus. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Gaard, som blandt andet ogsaa skyldte 1 Tde. Kuller. Tjener til Ellinggaard og »ved Magt«.

Nielstrup 3 Gde. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Gd., som blandt andet ogsaa skyldte 1 Tde. Kuller. Tjener til Ellinggaard.

Folden 1 Gd. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Bol, som skyldte $1\frac{1}{2}$ Fdg. Smør = 1 Tde. Hrtkrn.

Vindbæk 3 Gde. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Gd., som blandt andet ogsaa skyldte 1 Tde. Kuller. Tjener til Ellinggaard og »ved Magt«.

Vindvad 1 Hus. Var 1662 $\frac{1}{8}$ Bol. Tjener til Ellinggaard.

Tolshave 2 Gde. og 5 Huse. Var 1662 $\frac{1}{2}$ Gaard, som blandt andet skyldte 1 Tde. Kuller. Tjener til Ellinggaard.

Kragsskov 4 Gaarde og 9 Huse. Var 1662 1 Gd., som skyldte 1 Tde. Smør, 1 Stud at fore og 1 Svin = $13\frac{1}{2}$ Tdr. Hrtrkn. Tjener til Ellinggaard. »Forskyldt og hans Markjord størstedelen ødelagt af Sand, dog Manden ved Magt«. Udsæden var $3\frac{1}{2}$ Tdr. Rug, 6 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre. Høavlen 80 Læs¹⁾. I det 16de Aarhundrede var Kragsskov en Herregaard eller adelig Sædegaard, som eiedes af en Jens Marqvardsen²⁾.

Den Sandflugt, som nævnes her 1662, maa have været der, hvor de endnu sandfugne Calmer-Rimmer forefindes, og det er sandsynligt, at den samme Sandflugt har ødelagt et Sted ved Navn Calmer, som nævnes i Horns Herreds Thingbog fra 1679 i Anledning af et Thingsvidne angaaende Ydelse af Korn til Mosbjerg Bro. I Markbogen i Matrikulkontorets Arkiv nævnes 1683 Calmershuset og Klithuset.

Jerup By 17 Gaarde og 16 Huse. Skjøndt det ikke historisk kan paavises, er der dog meget, som taler for, at Navnet Jerup oprindelig har været Egetorp eller Jegetorp. Eg udtales paa Jydsk Jehg o: Jihg og Endelsen torp i vore Stednavne er gaaet over til rup. I Nærheden af hvor Byen oprindelig er bygget har der ogsaa ganske vist i de saakaldte Calmer-Rimmer været Egeskov, hvoraf der endnu findes Levninger i det derværende ikke ubetydelige Egepur. 1662 var Jerup 8 Bol, som alle skyldte ligemeget hver, nemlig 1 Tde. Kuller, 2 Fdgr. Smør, 1 Fønød, 1 Svin, 1 Gaas og 2 Høns = 4 Tdr. 1 Skpe. 1 Fdkr. 1 Alb. Hrtrkn. Udsæden ved hvert Bol var 3 Tdr. Rug, $1\frac{1}{2}$ Tde. Byg og 1 Tde. Havre. De 6 Bol avlede hvert 30 Læs Hø og de to Bol hvert 20 Læs, og vare de 6 Tjenere til Lengsholm og de 2 til Ellinggaard. Alle »ved Magt«.

Napstjært 3 Gaarde og 14 Huse. Var 1662 2 halve Bol og 1 Gadehus, af hvilke det ene skyldte 2 Tdr. og hver af de andre 1 Tde. Kuller. Ubetydelig Avl.

Bratten 9 Gaarde og 12 Huse. Var 1662 3 halve Bol, som skyldte hver 1 Tde. Kuller = $1\frac{1}{2}$ Tde. Hrtrkn., 2 ottendel Bol, som ogsaa skyldte hver 1 Tde. Kuller, og 2 Gadehuse, af hvilke det ene gav 1 Sldr. for Huspenge og Orbed og det andet VII $\frac{1}{2}$.

¹⁾ Matrikulen af 1662.

²⁾ Nyt hist. Tidsskr. 3 B. 513.

Strandby 9 Gaarde og 12 Huse. Var 1662 8 Bol, som skyldte hver 3 Fdg. Smør, $\frac{1}{4}$ Skatteko, 1 Gaas og 2 Høns = 2 Tdr. 7 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb. Hrtrkn. Alle »ved Magt« og Tjenere til Leerbæk.

Raadsig 2 Gaarde og 3 Huse. Var 1662 $\frac{1}{4}$ Bol. Tjener til Ellinggaard og »temmelig ved Magt«.

Hober 1 Gaard. Var 1662 1 Bol, som blandt andet skyldte 1 Tde. Kuller. »Forskyldt og forarmet«. Tjener til Leerbæk.

Lomanshave 1 Hus. Var 1662 1 Bol, som blandt andet skyldte 1 Tde. Kuller. »Forarmet og forskyldt og fordærvet af Sand«. Tjener til Leerbæk.

Sortkjær 2 Gaarde. Var 1662 to Bol, af hvilke det ene skyldte 1 Tde. Torsk, 1 Fdg. Smør, 1 Svin, et Lam, 1 Gaas og 2 Høns = $4\frac{1}{2}$ Tdr. 2 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Hrtrkn. Det andet skyldte 1 Tde. Salt = $1\frac{1}{2}$ Tde. Hrtrkn. Tjenere henholdsvis til Leerbæk og Skaarupgaard.

Engen 1 Gaard, nævnes ikke 1662, men var, efter Markbogen i Matrikulkontorets Arkiv, 1683 1 Bol, og maa saaledes være bygget i sidste Halvdel af det 17de Aarhundrede.

Sydsighaven 1 Gaard. Nævnes ikke hverken i Matrikulen af 1662 eller i Markbogen fra 1683¹⁾ og maa derfor være af en senere Oprindelse.

Gaardene *Vestermærk*, *Mølgaard* og *Lille Starbæk* ere Parceller af Ellinggaard og bebyggede i dette Aarhundrede.

Apholmen 6 Huse. Nævnes ikke 1662, men i Markbogen fra 1683 er anført under Leerbæk »Ved Gaarden et Hus kaldet Abholm«.

Lien, som 1662 var 1 Bol, der havde $2\frac{1}{2}$ Tdr. Landgildehartkorn, nævnes i Markbogen fra 1683 som »2 Bol eller 1 Helgaard«. Blev 1844 nedlagt og forenet med Mariendal.

Skaanvad, som 1662 var $\frac{1}{2}$ Gd., er indbefattet under Bratten²⁾.

I Markbogen fra 1683 er anført ved Byerne i Elling Sogn: »Bygningstømmer maa de købe ved Vester Strand ved Blokhuset 5 Mil derfra, Plov- og Hjultømmer maa de købe i Grimshauge eller Lengsholm Skove.«

¹⁾ Matrikulkontorets Arkiv.

²⁾ Saml. t. jydsk Hist. og Topgr. IV. B. 208.

B. Agerdyrkning og huslige Næringsveie.

I den nordlige Del af Sognet, Napstjært, Jerup, Bratten og hele Moseegnen, ere Markjorderne af samme Beskaffenhed som i Nabosognet Raabjerg og Dyrkningsmaaden ogsaa omtrentlig den samme, og maa her bemærkes, at den saakaldte »Maai« (oldn. made), som mod vestre Side begrændses af Frederikshavns—Skagens Landevei og mod østre Side af Kattegattet og strækker sig fra Raabjerg Sogneskjæl mod Syd til Kragsskov Aa, er temmelig frugtbar, og er saavel Græsset som Høet her meget nærende. Af denne »Maai«, som utvivlsomt har været Havbund, medens den foran omtalte »Slettemose« i Vest for Jerup var beboet i Bronzealderen, er Størstedelen nu opdyrket. I den sydlige Del af Sognet, navnlig i de nævnte Herregaardes Eiendomme, findes Leerjorder. Skjøndt Agerdyrkning vel kan siges at være Sognets Hovednæring, have de fleste af Beboerne ogsaa en god Indtægtskilde ved den store Mængde af Tørv, som aarlig sælges til Frederikshavn, og som har tiltagen efterhaands, som denne By har udviklet sig; men en stor Del af Sognets store Tørvemoser ere ogsaa allerede opskaarne, hvisaarsag Mange have maattet indskrænke deres Tørvsalg, og endel Tørvjord er ogsaa i de senere Aar bleven tilkjøbt i Raabjerg Sogns tilgrændsende Moser. Med Hensyn til huslig Industri kunne Beboerne, navnlig i de ovenfor nævnte nordlige Dele af Sognet, siges at være lige saa arbeidsomme som deres Naboer Raabjergerne, og de Fleste tilvirke endnu selv Størstedelen af deres Klæder. Endel Husmænd i den sydlige Del af Sognet ere tillige Stenhuggere og have Beskjæftigelse ved Strandby og det store Stenrev Roholm med at forarbeide Sten til Brug ved Veie, Bygninger og Gadebrolægning. Som Følge af den tiltagende Velstand ere i de sidste 20 til 30 Aar mange grundmurede Huse blevene opførte selv ogsaa i Hedeegnen.

Til Oplysning om Agerbrugets Tilstand og Beboernes økonomiske Forhold for over 300 Aar siden kan anføres, at Præstetienden af Elling Sogn 1553 var $3\frac{1}{2}$ Ø Rug, $3\frac{1}{2}$ Ø Byg¹⁾. Qvægtiende 7 Lam, 4 Kid, 2 Kalve og 8 Skl. Pen-

¹⁾ 1 Ø Rug og Byg = 2 Tdr.

dinge; Offer 1 Daler. I Sognet vare dengang kun 15 Gaarde og 16 Bol¹⁾.

Efter en i Juli Maaned 1876, ifølge Indenrigsministeriets Foranstaltning, foretaget Optælling af Kreaturer o. s. v. forefandtes i Elling Sogn 374 Heste, 1727 Stkr. Hornqvæg, 2945 Stkr. Faar, 509 Svin og 255 Bistader. I samme Aar var der udsaaet 20 Tdr. Hvede, 813 Tdr. Rug, 459 Tdr. Byg, 1101 Tdr. Havre, 5 Tdr. Boghvede, 5 Tdr. Ærter, Blandsæd til Modenhed 20 Tdr., do. til Grønfoder 21 Tdr. samt lagt 385 Tdr. Kartofler. Hele det besaaede Areal var 2097 Tdr. Land. — Græsnings- og Høareal var 4754 Tdr. Land. — Man kan heraf danne sig et Begreb om Udviklingen siden 1553.

C. Kulturtilstande, Sæder og Skikke.

Med Hensyn til Befolkningens aandelige Udvikling og Levevis henvises til hvad herom er anført i min Beskrivelse af Nabosognet Raabjerg²⁾, samt min Skildring af et Bondebryllup i samme Sogn³⁾, hvortil dog maa føies Følgende. Selskabslivet her er mere udviklet, og som Følge heraf bruges der ogsaa mere Brændevin og Colonialvarer. Hvad Klæde- dragten angaaer, da overgaae Ellingboerne vel nok deres Naboer Raabjergerne, hvilket især gjælder Helligdagspynten hos Qvindfolkene. Oplysningen hos Befolkningen i Almindelighed er neppe bedre end hos Raabjergerne. De Fleste gaae endnu flittig i Kirke og endel gaae til Alters flere Gange om Aaret; men ved Siden heraf har man det Særsyn, at alle Slags omstreifende Prædikantere finde flere Tilhængere her end i mange andre Sogne. Om dette er en Følge af Nysgjerrighed eller Mangel paa selvstændige religiøse Begreber, er ikke let at afgjøre; men jeg har ingen Tvivl om, at en bedre og mere almindelig Oplysning vil forandre disse Forhold. Med Hensyn paa Foranførte er det ikke sært, at Overtroen ogsaa endnu spiller sin Rolle her, og de samme Fordomme, som ere omtalte i min foran nævnte Beskrivelse

¹⁾ Bispearkivet.

²⁾ Saml. t. jydsk Hist. og Topgr. 3 B.

³⁾ Sømmesteds 1 B.

af Raabjerg Sogn, angaaende Troen paa Aarsagen til Uheld paa Kreaturer, Smør og visse Sygdomme hos Folk gjøre sig ogsaa gjældende her i Sognet, og naar Omegnens practiserende Hexemestre eller kloge Folk ikke formaae at gjøre saadanne Sager tilrette, søger man, ligesom næsten overalt i hele Vendsyssel, Raad hos den vidtbekjendte saakaldte kloge Kone i Nærheden af Løgstør (Vindblæs?), som ogsaa søges af syge Folk i de større Byer, selv fra Kjøbenhavn. Angaaende Overtro i gamle Dage henvises til mine »Antiquariske Oplysninger om Elling og Tolne Sogne«¹⁾.

Til Oplysning om den materielle Udvikling i det sidste Aarhundrede anføres, at i 1772 vare der kun 3 norske Jern Bilæggekakkelovne i hele Sognet, hvor man da forøvrigt brugte Kakkelovne, som vare lavede af en Art brændte Sten, sammenføjede paa samme Maade som Loftsfjæl.

D. Fiskeri.

Ligesom overalt i Landet har Befolkningens Næring her længe efter Sognets første Bebyggelse været Jagt og Fiskeri; men allerede i Slutningen af det 17de Aarhundrede maa Agerdyrkning have været temmelig almindelig, hvilket sees af en Bemærkning i Taxationsforretningerne fra 1683²⁾, hvor det hedder: »Bruges Fiskeri i Stranden af nogle Faa udi Sognet med Kroge, Fløndervaade og Fløndergarn, som skal angives hvert Aar i Kongl. Maj. Amtstue, hvormange der agte det Aar at udrede, og gives af hver Vaad aarlig 4 g dansk og af hver Baad, som bruges til Fiskeri med Kroge (»Bakker«) og andet Fiskegarn, 6 g . Berettes at bruge 4 Baade.«

I Markbogen fra samme Aar³⁾ findes anført om Strandby: »Kunde vel have noget Fiskeri, thi Havet ligger dennom strax ved Døren; men af den store Hoverigjernings pressus ere de saa plagede og snart derover forarmede, at de ikke kan udrede enten Baade eller Vaad.« At samtlige Beboere i Elling Sogn for 2 til 3 Aarhundreder siden have drevet

¹⁾ Saml. t. jydsk Hist. og Topgr. IV. B.

²⁾ Grundlaget for Matrikullen af 1690.

³⁾ Matrikulkont. Arkiv.

Fiskeri, sees af, at der i Matrikulen fra 1662¹⁾ er anført Fiskeskyld af de længst fra Havet liggende Gaarde f. Ex. Sortkjær, Starbæk og Tolshave. Heraf fremgaaer, at man her paa den Tid ikke har kunnet ernære sig af Agerbrug alene.

I Næpstjært, Jerup og Bratten drives endnu lidt Fiskeri saavel med Vaad som Bundgarn og Kroge (Bakker); men det største Fiskeri drives ved Strandby, dog mest med Bundgarn og Kroge, da den store Mængde Sten i Stranden vanskeliggjør Fiskeri med Vaad. Herfra drives ogsaa Østersfiskeri med flere Baade.

E. Offentlige Indretninger.

1. Elling Kirke er temmelig anselig med Taarn og Trappegavle samt spidsbuede Hvælvinger i Skibet. De gamle Vinduesaabninger og den udvendige Ornamentering paa Lavkirken have runde Buer. Formodentlig ere Taarnet, Trappegavlene og Hvælvingerne af senere Oprindelse.

Der er ikke Spor af, at der tidligere har været nogen Indgang paa Lavkirken. Vaabehuset er Bindingsværk og senere tilbygget. Paa Prædikestolen staaer malet: »Bekostet 1766 af Fridrich Virenfeldt til Leerbæk og Skaarupgaard.« Altærtavlen forestiller Korsfæstelsen. Forresten ingen Mærkværdigheder.

Det kan neppe betvivles, at Elling Kirke, som er opført af Mursten, jo er bygget af Eieren af Ellinggaard, og lidt i Vest for Gaarden tæt ved Aaen findes ogsaa Spor af et Teglværk, hvor der tydelig nok sees at have været brændt af de store Munkesten. Det var først i Slutningen af det 12te Aarhundrede, man begyndte at forarbejde Mursten i Danmark, og da de allerfleste af vore Landsbykirker ere opførte i Valdemar I., Knud VI. og Valdemar Seirs Dage, kan det antages, at Elling Kirke er bygget i første Halvdel af det 13de Aarhundrede.

Da, som foran bemærket, den saakaldte Slettemose for over 1500 Aar siden har været bebygget, og Befolkningen, eftersom Havet i Tidernes Løb er traadt tilbage, er flyttet

¹⁾ Kongerigets Arkiv.

mod Øst, kan det antages, at der i Nærheden af Kragsskov har staaet et hedensk Gudehus. Sagnet fortæller ogsaa, at det var bestemt, at Elling Kirke skulde have været bygget i Nærheden af Kragsskov, men at hvad der her byggedes om Dagen, faldt ned igjen om Natten, og maatte man derfor opgive denne Byggeplads og opføre Kirken ved Elling. Ifølge samme Sagn skulde de to Herremænd i Ellinggaard og Kragsskov ogsaa have været i Strid om, hvor Kirken skulde bygges, og det var jo rimeligt nok, at Eieren af Ellinggaard, som den mægtigste, gik af med Seiren. Da de hedenske Gudehuse i over 200 Aar efter Christendommens Indførelse her i Landet bleve afbenyttede til den christelige Gudsyndelse, bleve mange af de nuværende Kirker opførte paa Tomterne af de hedenske Trækirker, og det er derfor ikke usandsynligt, at saavel Eieren af Kragsskov som jo ogsaa de øvrige Beboere have ønsket at faae Kirken bygget der, hvor Stedets Hov havde staaet, saameget mere som dette ogsaa omtrent var midt i Sagnet. Til Støtte for den Antagelse, at Ellinggaard er ældre end Kirken, turde maaske anføres, at medens Borggaarden bestod af 3 Fløie, var der i den vestre Længde et Rum eller Værelse, som blev kaldet Kapellet. At Elling Sogn tidligere har været Annex til Tolne, erfares af, at Præsten endnu i sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede boede i Tolne, og i en Præsteindberetning herfra af 1571 er anført: »Her Michel y Tolne haffuer thoe Sognir oc ij Prestegard«. Præstetienden af Elling Sogn var dengang 14 Tdr. Korn ialt, Qvægtiende 5 Lam og Offer 5 g . Den aarlige Skyld af Elling Præstegaard var paa samme Tid 3 Tdr. Byg og 12 β Gjæsteri, som tilfaldt Præsten i Tolne. Først fra 1625 kan det med Vished siges, at Præsten har boet i Elling, og det hedder i en Indberetning herfra af samme Aar, at Præsten havde 2 Sogne og 2 Præstegaarde. Elling Sogns Præstetiende var dengang 3 Tdr. Rug, 1 Tde. Byg, Offer 10 g (»slett«). I samme Indberetning er bemærket: »Der findes en viditz aff itt sandmendez breff paa forⁿ prestgd. saa eydommen efter den findis icke at være til prestgden., men at være fra tagen. Och boffuer i en soen egen (Sandegn), saa kornit forslaer sig megit, naar det er tørcke. Och haffuer en stor ond miel imellem mine kiercker¹⁾).

¹⁾ Bispearkivet.

I »Mandtal paa Præsteskatte i Vendelbo Stift 1646«, i Geistlighedens Contributionsregnskaber i Rentekammerarkivet findes anført: »Hr. Peder paa Herdzholt haffuer intet att giffue aff formedelst att icke allene leiligheden i sig selffuer der paa Stedet er meget Ringe efftersom dett er affskildt nogle faa Aar forleden fra Elling Kald med hvilchet dett tillforn aff arildz Tid haffuer verrit annexeret, men och nu forleden aare aff den Svendske nogle Gange gandske udplyndrett och præstenn fangen och bortført etc. och præstenn i Elling haffuer och megitt ringe condition effterat forⁿ Holm er kommen derfra.«

Under 13de Juni 1810 blev Elling Kirke med dens Korn- og Qvægtiende solgt af Proprietær Matthias Bering til Eget til 8 Mænd i Elling Sogn, af hvem saa hver især af Sogneboerne senere kjøbte sin Kirketiende.

Af Skoler findes 1 paa hver af efternævnte Støder, Holmen, Elling, Strandby, Bratten, Jerup og Napstjært, hvilken sidste har Fællesskab med Knasborg i Raabjerg Sogn.

F. Oldsager.

Herom henvises til mine foran nævnte »Antiquariske Oplysninger om Elling og Tolne Sogne«¹⁾, og til hvad jeg heri har anført om Slettemose i Vest for Jerup. Forresten var det meget ønskeligt, om der af sagkyndige Folk blev foretaget en grundig Undersøgelse af Oldtidsmindesmærkerne paa den omhandlede Slettemose, da derved utvivlsomt vilde indvindes værdifulde Bidrag til Oplysning om saavel denne Egnis tidligste Bebyggelse som ogsaa om dette mærkværdige Lavlands Ælde.

Paa Slettemose er der i 1878 atter bleven funden 6 Gravpotter i den saakaldte »Tobaksrimme«, hvor der, som foran oplyst, tidligere er bleven opgravet flere Gravkar tilligemed Levninger af Bronze- og Jernsager, som efter Kammerherre Worsaaes Forklaring tilhøre det 3die eller 4de Aarhundrede. Af de ovennævnte 6 Potter, som forefindes i Forfatterens private Samling, er den ene af en ejendommelig Form, prydet med et Menneskeansigt i ophøiet Arbeide og nogle indridsede

¹⁾ Saml. t. jydske Hist. og Top. IV B.

Sirater. I en anden fandtes Levninger af et Stykke Tøi og Brudstykker af en Fibula af Bronze, hvilke Sager kunne antages at have tilhørt en Høvding, da det menige Folk i hin Tid neppe har brugt andet end Skindklæder. I Slutningen af Bronzealderen og den ældre Jernalder jordedes Ligene ubrændte, og de mange Gravkar, som ere fundne i Rimmerne paa bemeldte Mose, hentyde paa de Offeringer og Offermaal-tider, som upaatvivlelig bleve holdte ved Gravlægninger. I Sommeren 1878 blev der endvidere paa bemeldte Mose funden en større Hvæssesten til Hulmeisler fra Stenalderen, hvilket Fund, tillige med flere der tidligere fundne Stenredskaber, vidner om Rigtigheden af den Antagelse, at Brugen af Stenredskaber og Vaaben har holdt sig ulige længere i afsidesliggende Egne.

Præster.

1. *Morten*. 1553. Hans Bibliothek, optegnet af Biskop Chrysostomus, udgjorde 9 Bøger¹⁾.
2. *Poul Nielsen*.
3. *Michel Jacobsen*. 1568.
4. *Hans Larsen Hvid*. 1593.
5. *Anders Pedersen*. 1595—1598. Rømte bort.
6. *Laurits Mortensen*. 1598—1614. Drukne Paaskeløverdags 1614 mellem Hirtsholmene (dengang Annex til Elling) og Strandby. Hexen Høse Mette, som den 23de Januar 1621 blev brændt paa en Gravhøi lidt i Vest for Gaarden Vaan i Mosbjerg Sogn, bekjendte blandt andet paa Retterstedet, at hun ogsaa havde været i Klammeri med Præsten Laurits Mortensen i Elling, og at hun havde truet ham med, at han nok engang skulde faae en vaad Kappe, og Datidens mere overtroiske Folk mente nu, at Høse Mette ogsaa var Skyld i hans sørgelige Endeligt.
7. *Oluf Madsen*. Var her 1614 og 1625. † 1640?
8. *Christen Jensen Snedsted*. F. 1624, † 1694. Var Præst omtrent i 40 Aar. Underskrev Souverænitsactsen 1661.

¹⁾ Kirkehist. Saml. 3 R. 1 B. S. 206.

- Hans Fader Jens Poulsen var Sognepræst i Snedsted, † 1637.
9. *Hans Christensen Elling*. Søn af Formanden, fød 1662. Dimitt. fra Aalborg Skole 1682. Tog theol. Attest. 1684 med N. C. $^{10}/_8$ 1694 Spr. her, kaldet af Otto Arenfeldt til Knivholt. † 1714. G. m. Inger Larsdatter Klein, cf. Bircherods Dagb. p. 453.
 10. *Peder Jensen Fruegaard*. Fød $^{2}/_4$ 1686 i Tise. Dim. fra Randers Skole 1707. Tog theol. Att. 1713 med N. C. Kaldet til Pr. her $^{24}/_8$ 1714, † 1736. G. m. Formandens Enke.
 11. *Erik Andersen Müller*. 1736—1760. F. i Aarhus $^{6}/_2$ 1705. Dim. fra Aarhus Skole 1725. Tog theol. Att. med h. ill. Kaldet $^{2}/_{11}$ 36 af Steen Hondorph Arenfeldt til Leerbæk og Skaarupgaard. † 1760. G. m. Ane Lucie Bæhr, Enke efter Th. Todberg, Pr. t. Hjortshøj, Aarh. St.
 12. *Thomas Bæhr Todberg*. 1760—1770. F. $^{16}/_9$ 1722. Søn af ovenn. Spr. Th. Todberg. Dim. 1741. Theol. Att. 1744 N. C. $^{30}/_8$ 48 Pers. Cap. her. Reiste bort, men kom igjen 1751 og var Cap. til $^{11}/_6$ 60, da han blev Spr. † $^{22}/_{10}$ 1770. G. $^{14}/_6$ 1760 m. Kirstine Marie Rasmusdatter af Elling.
 13. *Jens Mathiesen Bircherod*. 1770—1774. F. $^{11}/_{10}$ 1725 i Høielse i Sjæll. Fad. Spr. ibid. Provst, Mag. Math. B. Mod. Birgitte Marie Kaalund. Dim. 1745 fra Frederiksborg Skole. Tog theol. Att. 1750. Blev $^{1}/_{10}$ 62 Skibspr. til China. $^{20}/_{12}$ 70 Spr. her. † $^{9}/_{12}$ 74. G. 1) $^{7}/_{11}$ 64 m. Karen M. Holm i Kbh. 2) $^{2}/_{10}$ 72 m. Ane Nielsdatter Willer † $^{2}/_8$ 1805, Enke efter Pr. Lüder Kjærshou i Hammer og Horsens.
 14. *Peter Mathias Germel Schierup*. 1775—1796. F. $^{22}/_{11}$ 1747 paa Leerbæk. Fad. Jens S. Proc. Mod. Susanne Marie Germel. Dim. fra Aalborg Sk. 1765. Tog 1770 theol. Att. m. N. C. Kaldet $^{28}/_4$ 74 t. Spr. her, naar Bircherod afgik, og blev efter dennes Død ordineret 1775. Provst i Horns Herred 1786. $^{14}/_{10}$ 96 Spr. t. Frue Kirke i Aalborg og Nørretranders. Fungerede som Stiftsprovst fra 1798. Holdt 50 Aars Embeds Jubilæum $^{31}/_7$ 1825. Blev $^{1}/_8$ s. A. udnævnt til Stiftsprovst og 23de s. M. R.

- † $^{23/5}$ 1827. G. $^{6/7}$ 1781 m. Ane Fædder Munch † $^{20/5}$ 1836 i Sæby. D. af Spr. M. i Kornum; mange Børn.
15. *Christian Valeur*. 1796—1801. F. $^{23/7}$ 70 i Aalborg. Fad. Justrd. R. Joh. Meller V. Tolder i Aalborg og Eier af Langholt. Mod. Kirstine Christensen. Dim. fra Aalborg Sk. 1787. Tog theol. Attest. $^{7/5}$ 97 med Laud. Blev Spr. her $^{11/10}$ 96, i Vadum $^{20/11}$ 1801 og i Karlby og Voldby i Aarh. St. $^{21/5}$ 23. † $^{27/12}$ 36. G. 1) $^{28/7}$ 97 m. Kirstine Rafn f. i Volstrup Prstgd. † $^{18/6}$ 1814. 3 S. 1 D. 2) $^{22/9}$ 1815 m. Elisabeth Magdalene Møller f. p. Hestrupgaard i 1787 † $^{16/10}$ 61 i Aalborg. 2 Døttre.
16. *Jens Teilmann*. 1802—19. F. $^{28/2}$ 75 i Kbh. Fad. Hans T. Bud i Cancelliet. Mod. Ane Katrine Flechner. Dim. 1792 fra Frue Skole i Kbh. med Laud. Theol. Att. $^{24/10}$ 97 Laud. Blev kaldet t. Spr. her $^{5/2}$ 1802, til Skanderborg m. Ann. $^{28/7}$ 1819 og til Allerslev i Sjæll. $^{5/4}$ 40. $^{14/9}$ 42 Provst for Giern og Hjlemslev Herred, Skanderborg Amt. $^{26/1}$ 52 R. i Anledning af 50 Aars Emb. Jubl. † $^{30/3}$ 53. G. $^{22/10}$ 1801 m. Edel Cathrine Heiberg af Kirkesaaby Prgd. i Sjælland. 4 S. o. 6 D.
17. *Rasmus Holst Bang*. 1819—1851. F. $^{1/5}$ 1786 i Seritslev. Fad. Landmand Laurits Holst B. Dimit. fra Aalborg Skole 1804. Theol. Att. $^{20/7}$ 10 med h. ill. Blev $^{7/5}$ 1813 P. C. i Thisted og $^{29/12}$ 1819 Spr. her. † Søndag $^{25/5}$ 1851 pludselig med sin Prædiken i Haanden, cfr. Aalb. St. Tid. 1851 Nr. 128 og 135. G. $^{7/10}$ 14 m. Charlotte Amalie Rehfeldt, D. af Dr. med. Hofchirurg Fred. Carl R. 1 S. og 2 D.
18. *Niels Peter Møller*. 1851—1859. F. $^{11/11}$ 1810 i Helsingør. Fad. Peter M. Procur. ibid. Dim. 1828 fra Helsingør Skole. Theol. Att. $^{25/7}$ 33 h. ill. Blev $^{19/11}$ 37 P. C. i Ugilt og Taars; entl. $^{14/8}$ 42. Blev $^{19/8}$ 43 Spr. t. Aalum Ribe St. og $^{23/8}$ 51 her i Elling. † $^{8/1}$ 59. Fandtes druknet i Havnen ved Frederikshavn. Var i flere Aar af og til sindsforvirret. G. m. Anna Rosine Storch. 3 S. og 3 D.
19. *Jens Daniel Frederik Bøggild*. 1859—1871. F. $^{12/2}$ 1821 i Ellitshøi Prgd. Fad. Thyre B. Spr. ibid. Dim. fra Aalborg Skole 1839. Theol. Att. Laud. $^{29/4}$ 45. Blev $^{21/6}$ 48 P. C. for Als i Viborg St. og $^{13/8}$ 52 f. Jerslev

- og V. Brønderslev. $^{21/3}$ 59 Spr. her. G. $^{10/10}$ 53 m.
 Marie Magdalene Knutzen f. $^{3/11}$ 25. Fad. Uhrmag.
 Jacob J. K. i Frederikshavn.
20. *Jakob Severin Deichmann Branth.* 1871. F. $^{7/12}$ 31 i
 Nykjøbing paa M. Fad. Niels Cajus Behr B. Toldforv.
 ibid. Dim. fra Aalborg Skole 1849. Theol. Att. Laud.
 $^{19/1}$ 57. 1861 Bestyrer af en dansk Realskole i Tønder,
 $^{5/9}$ 66 Kateket i Skælskør og $^{23/10}$ 71 Spr. her. G. $^{20/4}$
 62 m. Sofie Fanny Konradine Dumreicher f. 1839. Fad.
 F. A. D. Avlsbestyrer paa Bregentved.
-

Tillæg til Side 236.

Ved D. H. Wulff.

Til Oplysning om Leerbæk og dens Ejere efter Fr. Virenfeldt (Würnfeldt) tjener følgende:

I Jydske Efterr. 1769 Nr. 44 for den 3dje November bekjendtgjør Stiftsbefalingsmand i Aalborg J. Holck som Skifteforvalter i Boet efter afgangne sal. Hr. *Friderich Würnfeldt* til Leerbæk, at Gaarden skulde bortsælges ved Avktion den 6te Marts n. A. med underliggende Bøndergods, Kirker, Konge- og Kirketiender. I den vidtløftige Avktionsbekjendtgjørelse hedder det, at Hovedgaardstaxten af Ager, Eng og Skov er ansat til Hartkorn 30 Td. 2 Sk. 2 Fdk. Til Gaarden kan aarlig saas, ligesom Aarsgjøderne falde, 60—70 Td. Rug, 20—30 Td. Byg, 60—80 Td. Havre, avles 400 Læs Hø og staldes 104 Stude, fødes 62 do., 30 Køer, 50 Faar, 40—50 Bæster. Gaardens Bygninger ere i overmaade god Stand og ligge i en plaisant og fordelagtig Egn med Skov og Grave omkring Borggaarden, nylig rensede. Ved Gaarden ligge 2 smukke Frugt- og Køkkenhaver; af Skoven, saavel ved Gaarden som den saakaldte Birkens Skov, kan haves fornøden Ildebrændsel og Bygningstømmer af Eg, Bøg og El. Af Havet, som gaar tæt op til Gaardens Mark og Enge paa den nordre Side (hvoraf Græsset paa Engene er en Art Marskhø) kan daglig haves alle Slags fersk Havfisk, Østers iberegnet. Med Gaarden følger baade efter gamle Adkomster og Landmaalingen Forstrandsrettighed saavel paa Endels som fælles Forstrande. Under Leerbæk

ligger endnu en upriviligeret tiendefri Sædegaard, Skaarupgaard kaldet, hvortil kan saas 30—40 Td. Rug, 12 Td. Byg, 30—40 Td. Havre og avles 200 Læs Hø, fødes og græsses 70—80 Stude og Fæhøveder, 20 Bæster, 100 Faar; deraf svares aarlig Forpagtning 300 Rd. I Landgilde af Godset kan aarlig have 200 Rd. baade i Penge, Korn, Mel og Fisk m. v. efter Jordebogens Formelding. Bøndergodset, som er i god Stand og vel forsynet med ungt Mandskab, bestaar af Ager og Engs Hartkorn 222 Td. 7 Sk. 3 Fdk. 1 A., Møllekyld 3 Td. 5 Sk. 3 Fd. og Skovkyld 6 Sk. 2 Fd. Med Gaard og Gods sælges under Et Elling Kirke-Tiende 8 Td. Hartkorn, Tolne Sogns Kirke-Tiende 10 Td. Hartk., Aasted Sogns Konge-Tiende 26 Td. Hartk., hvilke Tiender alle paa Kjærnen oppebæres. Videre følger Elling og Tolne Sognes Kirke-Kvæg-Tiender, som importere aarlig 20 Rd., og Raabjerg Sogns Kirke, som staar for Hartk. 7 Td. med sin Korn- og Kvægtiende, imod at deraf aarlig betaales paa Aalborg Amtstue 4 pCt. Rente af den Kapital 681 Rd., som hos Ejeren af Kirken efter det kgl. Skjøde stedse skal blive staaende. Med disse 3 Kirker følge jura patronatus og vocandi. — Efter at Gaarden er bortsolgt, fortsættes Avktionen med Dødsboets Møbler o. s. v. tillige med Besætningen paa Leerbæk og ved Forpagtningen paa Dronninglund af 3—400 dels overstaldede, dels enkelt staldede og Føde-Stude, samt Stutteribæster af unge og gamle Hingste, Hopper, Plage og Føl, 90 Stykker og derover, 34 Køer, 100 Faar, 4—5 Svin.

Smst. 1770 Nr. 11 for den 16de Marts læses: I forrige Uge blev Leerbæk Hovedgaard med underliggende Bøndergods ved offentlig Avktion bortsolgt til Sr. *Jakob Severin Würnfeldt* for 34,470 Rd., og i Nr. 28 for den 13de Juli indkaldes Boets Kredi- og Debitorer til at melde sig i Enken Mad. Würnfelts Gaard i Sæby den 18de September, da Skiftet til den Tid bliver endelig sluttet.

Dernæst bliver der sammesteds 1772 Nr. 4 og følg. berammet en ny Avktion over Leerbæk til den 10de Marts s. A., paa hvilken intet »fornøjeligt« Bud maa være sket, siden en ny Avktion ansattes til Onsdagen den 8de Juli, og hedder det da, at dersom intet antageligt Bud sker, bliver Leerbæks og Skaarupgaards Afgrøde for Aaret saavel som begges Avling i de to næste Aar stillet til Avktion over Forpagtnings-

afgiften, og til den 3dje Marts 1773 ansættes Avktion over en Del Ind- og Udbo paa Leerbæk formedelst Gaardens Bortforpagtning. Endelig bekendtgjøres 1774, at Arvingerne i Dødsboet efter afgangne Fru Ide Marie *Gesmel*, sal. Kancelliraad Niels *Sørensens*, som Ejere af Leerbæk, lade Gaarden tillige med Skaarupgaard m. m. bortsælge ved Avktion den 10de Juni, hvorved tilføjes, at der af begge Gaarde svares aarlig i Forpagtning 1300 Rdr., og blev Gaarden da bortsolgt for 24,860 Rdr. til Sr. Søren *Bragaard* fra Stensbæk.

(J. Eft. 1774 Nr. 24 S. 233.)
